

Niels Pedersens dagbog fra 1864-krigen¹

En dansk soldats dagbog fra 1864 fortæller om et overraskende godt forhold til den preussiske fjende. Læs hele dagbogen her.

"Denne bog tilhører mig N Pedersen" indledes dagbogen.

[Gem Artikel](#)

[TEMA: Stormen på Dybbøl](#)

Menig Niels Pedersens dagbog er gået i arv i familien, siden han døde i 1912. Hans oldebarn Per Højland har renskrevet dagbogen, men har visse steder haft svært ved at tyde håndskriften, ligesom han enkelte steder har moderniseret sproget en smule for forståelsens skyld.

Her følger hele hans afskrift af bogen (med Per Højlands noter nederst):

¹ Jyllands-Posten: <https://jyllands-posten.dk/premium/viden/ECE6635984/Niels-Pedersens-dagbog-fra-1864-krigen/>

Denne bog tilhører mig

N Pedersen

16 regiment 5 kompagni

No 200

Den 13. januar 1864

Fangel Mark [1]

*

Den bog for året 1864

den 13 den 14 den 15 kom jeg her til København. Meldte jeg mig og blev taget til soldat.

den16 stillede jeg og modtog min løn og brød

den17 holdt jeg rastdag og morede mig omkring i byen

den 18 fik jeg ordre at stille på Garderkassernepladsen bag Rosenborg Have og fik nummer

d.19 det gik sådan for sig hver dag i den tid, vi var her i København, at vi stillede klokken 9 om morgenen ...

den 25 Fik vi ordre til at modtage alt i marchfærdig stand til at rejse til Flensborg.

den 27 Modtog vi hvad der hører til at gå i felten med, så vi havde en temmelig stor oppakning at drage med.

Holdt rastdag og hvilede før end vi skulde på rejsen (Overstreget tekst)

den 28 Rejste vi, og folk her i byen strømmede til for at tage afsked med os, da vi drog i krigen. Vi kom med jernbanen til Korsør om aftenen klokken 9. Det var meget slet vejr. Vi blev indkvarteret her i Korsør om natten

Den 29 Om morgenen klokken 5 kom vi om bord og sejlede til Flensborg og kom der klokken 5 Blev indkvarteret her i Flensborg. Jeg fik et meget godt kvarter. Fik spise og drikke og var der til den 30 om morgenen.

den 30 Om morgenen klokken 5 stillede vi til afmarch og skulle til en by, som kaldes Toft. Det var en temmelig streng rejse for os, som ikke var vant til oppakning. Og marcherede 5 mil og kom da i kvarter ved husmand.

den1 Lød kanonskud tæt ved os, og vi begyndte at belave os på snart at komme med.

den 2 Om natten marcherede vi til Mysunde og på vejen dertil, kom de kørende med mange døde og sårede, så vi tænkte os noget om ved at se det. Og da vi kom, stod byen i brand og vejret var meget slet med regn og slud, så det var et grueligt vejr. Slaget holdt op, og vores kaptajn gik forud, og vi kom til den ene af de brændte byer og lagde os nær ved ilden for at varme os, da vejret var så strengt, så vi kunne ikke bære (os) at ligge på marken, men mange fik deres klæder brændt, og det var et temmelig hårdt nattelogi.

den 3 Begyndte vi at grave løbegrave og måtte arbejde i 4 timer og var fri i 4 såvel om natten som om dagen.

den 4 Omtrent klokken 3 begyndte Prøjsen at gå på, og vi kom i kæde i mod dem. Kuglerne pibene omkring ørerne på os, og vi begyndte nu først på det rigtige krigs liv, som vi nu skal fortsætte.

den 5 Og for at få noget i disse dage til livsophold slagtede vi høns og gæs og ænder, hvad ilden haver levnet og stod da opstillet igen for at tage del i kampen. Klokken 5 fik vi ordre at blive i vores lejr, og da klokken var 6 stillede vi og marcherede ganske roligt ud af byen og tænkte, hvor skal vi nu hen imod natten. Men da vi kom en halv mil ud, begyndte vores officerer at tale om at denne vejstrækning var opgivet, og vi måtte forføje os til Flensborg, for ellers bliver vi taget på vejen af Prøjsen. Vi kom efter en 15 timers march til Flensborg.

den 6 Omtrent klokken 9 var vi her ved Flensborg og måtte i kæde for at passe på Prøjsen, at han ikke skulle komme ind på os. Og da vi havde stået her til omkring klokken 5, ... vi en mil imod dem igen og tog tilbage en by som kaldes Hostrup. Der blev vi indkvarteret omtrent klokken 11. I en lade var vi et kompagni, og vi var to regimenter i byen. Man kunne nok hvile og sove godt efter vores strenge tilbagekomst.

d.7 Klokken 3 på forpost for at samle regimenterne i byen med ... og vi kom på marchen klokken 4.

Klokken 5 havde Prøjsen belejret byen, men forgæves. Vi marcherede med træthed og mathed, da vi ingen spise eller hvile har fået. På rejsen her til Sønderborg lagde jeg mit tornyster på en vogn for at lette mig, men desværre det blev borttaget, og da jeg nåede til Dybbøl Mølle trådte vi an og skulle på vagt i skanserne, og jeg havde hverken tornyster eller støvler, og jeg måtte da gå med mine tøfler i sneen i 2 timer. Da hører jeg, at der lå tornystre nok på landevejen og gik derop og fandt mig nu vognen og jeg fik da støvlerne igen. Og var meget godt fornøjet med vores stilling, når jeg tænkte mig om, at jeg var nået hertil og havde et godt helbred. Men der var mange af vores kammerater, der var blevne tilbage og nogle døde og nogle taget til fange og nogle var meget syge, men kunne ikke komme på lazarettet af mangel på mandskab. Og ... vi vænnede os godt til feltlivet her.

den 9 Var vi i 4 dage for at gøre vagt og skansearbejde, men desværre et meget slet vejr. Regn og sne, så vi blev hver dag gennemblødte og måtte nu tørre vores klæder på kroppen i vores lejr

den11 Marcherede vi nu til Sønderborg og blev indkvarteret der. Der var kun lidt plads til så mange, vi blev indkvarteret 600 mand ved en brygger, og kom dog i halm og hvilede meget godt.

den12 Stillede vi, men kom dog ingen steder, så vi hvilede os godt.

den13 Måtte vi på skansearbejde.

den14 Til aflusning for at gøre os lidt rene, da vi ser nu farlige ud.

den15 Til lønning og brød, men havde kun lidt brød, og hver 8 mand fik at dele et brød. Det mad fyldte ikke meget i en sulten soldat.

den16 Marcherede vi ud på forpost ved en gård, der kaldes Tørvemosegård Og prøjserne lå ovre i en by, der kaldes Vestre Sottrup, og ved afløsningen klokken 2 sårede Prøjsen en af vores, og de blev ved at fyre på os og kom nærmere, og da de sprang over hegnet, som jeg stod ved, da skød jeg på dem og løb til en dækning bag en grøft og borede mig i sneen, og kuglerne pibende omkring mig, og jeg løb til feltvagten, og vi kom i kæde imod prøjserne, og de trak sig tilbage igen og modtog vores portioner.

den 17 Til skanserne for at gøre vagt og hvile os, da der var nogenlunde fred.

den 18 Marcherede vi og kom til Dybbøl by for at danne reserve og tænkte, der kommer de vel ikke. Men desværre, de begyndte klokken 11, og vi kom snart i kæde og begyndte at fyre rask på hverandre og da det holdt op, fik vi vores stilling igen.

den19 Marcherede vi fra Dybbøl og ud på øen Als, omtrent 2 mil til en by, som kaldes Egen. Vi blev indkvarteret her 30 mand på en gård, men kom dog i rent halm.

den 20 Holdt vi rastdag.

den 21 Var jeg i kirke her på Als

den 22 Holdt jeg rastdag.

den 23 Er jeg ude at kaste sne her på Als

den 24 Holdt jeg hvile- og rastdag

den 25 Var vi til eksercits, og om eftermiddagen til pudsning.

den 26 Var vi til eksercits, og om eftermiddagen hvilede vi.

den 27 Var vi til bajonet fægtning, og om eftermiddagen til skydning for at kende vores våben.

den 28 Marcherede vi tilbage til skanserne for der at gøre vagt og jordarbejde

den 29 Til Sønderborg for at få nattelogi.

Den første marts måtte vi tilbage igen til Dybbølskanserne for at gøre forpost, og alt var i ro- Vi marcherede til Sønderborg og blev indkvarteret i kirken, og til os var der var lagt halm mellem stolene, og vi hvilede meget godt.

den 3 Om eftermiddagen, som vi stod på vores post, kom Prøjsen som sædvanligt, men nu er vi så vant dertil, så vi løber ikke derfor, men stod fast. Det var en lille rask forpostfægtning og varede 1½ time, da drog de tilbage igen, og vi marcherede med helsen og sundhed tilbage i skanserne igen.

den 4 Indkvarteret i barakkerne, der var ny og frisk halm, så det var nu et behageligt nattelogi for os, men desværre, natten var kun kort. Kl. 4 gik prøjserne på, og det gik skud på skud i kæden, og vi kom ud af vores leje og stod i reserve i løbegravene. Vi tabte lidt mandskab, men ikke mange.

den 5 Var vi i piket[2] ved en by, der kaldes Ragebøl ude under åben himmel. Men tiden var ikke lang, da vi ventede hver øjeblik efter prøjsen, og vi ventede ikke forgæves. Klokken 5, som sædvanlig, begyndte vi at støde sammen igen, men det er vi nu så vant til, så vi tager os kun så lidt deraf.

den 6 Marcherede vi ude på Als omtrent 2 mil til en by, vi kalder Fjelby. Der fik vi et mådeligt kvarter, dog halmen var noget småt og vi godt gennemblødte, så det var ingen behagelig nattelogi, men vi var da under tag.

den 7 Stillede vi og fik lønning og om eftermiddagen til skydning.

den 8 Marcherede vi til Kjenne Gård for at aflægge vores troskabsed til kongen. Men desværre, vi holdt os meget tilbage, for vi mente, vi skete uret, da vi skulle bestandig ud på forpost og næsten aldrig fri.

den 9 og 10 Holdt vi rastdag og hvilede os.

den 11 Marcherede vi fra Fjelby og til Sønderborg og blev indkvarteret på et loft, men desværre var vi ... halmen meget småt, da et kompagni gik ud og et andet ind, så der var meget usundt, hvor vi kom frem.

den 12 Marcherede vi til Ragebøl kro for at stå forpost, for posterne stødte sammen og skød rask på hverandre, men (det) varede ikke længe. Om natten var her rolig. Klokken 5 faldt der en meget tyk tåge og snefog, så vi kunne ikke se en hånd for os, og prøjserne benyttede sig af det gunstige vejr for dem og kastede dem (sig) på os og tog 64 af vore til fange der imellem min sidemand. Og vi andre løb til feltvagten, og der slog vi sammen. Det varede i 2 timer, men de fleste kom heldigt derfra.

den 14 Var jeg udkommanderet til ordonnans ved bataljonskommandøren.

den 15 Var vi i piket og alt var roligt.

den 16 og 17 Var vi i skanserne og skulle afløses. Men desværre, den 17, som vi skulle afløses, måtte vi i løbegravene for at stå i reserve. Klokken ½12 begyndte slaget og varede til den var 7 om aftenen. Det var en sørgelig dag for os alle og især for de stakler, som blev så skammelig spoleret. Det var vist tungt for os alle, men (vi) glædede os dog ved at vi havde vores lemmer i behold. Vi marcherede til Sønderborg og kom i kvarter kl.11 om aftenen.

d.18 Marcherede vi til en by, der kaldes Tolby[3] og var der til d. 20 om morgene. Klokken 5 blev der blæst til udrykning fordi prøjserne ville gå, så marcherede vi meget hurtigt til Sønderborg og lå på marken i reserve til aften og i skanserne. Om natten var alt i ro, vi var der til aften.

den 21 Marcherede (vi) til Sønderborg Slot og blev indkvarteret der og var der til d. 22.

den 23 Marcherede vi til Vestre Flanke, hvor granaterne sprang og stykkerne susede om ørerne på os. Der sprang imellem os i alt 130.

den 24 Tilbage til Sønderborg og var der til d. 25. marts.

den 26 Marcherede vi ud på Als til en by, der kaldes Wulrop[4]

den 27 Til skydning Påskedag.

den 28 2. Påskedag, som vi lå i vores leje, hørte vi kanonskud klokken 3 om morgenen... og var med det samme påklædt, tog vort gevær og det blæste til hastig udrykning og marcherede til Dybbøl for at tage del i kampen. Men Gud være lovet: slagtet holdt op og vi var uskadte. Men desværre, der var mange, som måtte lade deres liv og lemmer her. Klokken 10 holdt slaget op, og vi marcherede tilbage til Ulrop[5] igen.

den 29 Marcherede vi til skanserne og var i løbegravene og alt var rolig.

den 30 Marcherede vi til barakkerne for at få natlogi.

den 31 På forpost og var ved prøjserne ved deres forpost, at vi kunne tale sammen, men var ikke dristige derved. Vi tog vores hue af og vores flaske op og viste dem, men (de) kom ikke.

den første april 1864.

den 1 og 2 Marcherede vi til Sønderborg Slot og tænkte, her kan vi sove med ro, men desværre klokken 12 den 2 begyndte granaterne fra begge sider, og vi var godt fornøjet med at (være) i Sønderborg og tænkte ikke, at de var os så nær. Klokken 3 begyndte de at bombardere byen og granaterne sprang igennem slottet og stykkerne faldt ned imellem os og sårede 2 mand. Vi tog vores tøj og gik, som vi bedst kunne. Granaterne faldt imellem os og mange blev skudt den dag. Og vi blev samlet udenfor byen og marcherede igen tilbage og kom i skanserne. Granatilden var streng.

den 3 Marcherede vi tilbage igennem Sønderborg. Byen stod i brand og granaterne sprang, så det var ikke behageligt at komme der igennem. Vi kom ud i barakkerne på Als og var der i ro den 4. og 5.

den 6 Klokken 3 blev der blæst til hastig udrykning, og vi kom på marchen igen og marcherede til brohovedet og var der i ... Kampen var stærk og mange af vore brødre var faldet til jorden, Klokken 7 holdt kampen op.

den 7-8 Marcherede vi ud imod granatilden igen. Vi lå i løbegravene imellem skanse 1 og 2, og dugge os i vores grave, men desværre, der faldt en i graven, som vi lå og dækkede os og skød en mand til døde og 3 såret. Det gjorde et temmelig indtryk på os, da vi alle var faren nær.

den 9 Det gik så hver dag og nat med granatilden, så vi kunne snart ikke komme der og især når vi skulle løses af, og folk faldt både nat og dag, så det var slemt at stå ved vejen og se på. Det varede til den 13. og gik omtrent hver dag i fjorten dage, så vi kunne snart indse, at det var os umuligt at holde vores stilling ret længe, og når vi kom ud på vagt i løbegravene, var det første, vi tog til (var) at sørge for at få en spade og grave os huller i jorden for at få en dækning, og så sad vi der nat og

dag uden at kunne komme op. Det var ikke behageligt at sidde her i 24 timer. Men da granatstykkerne sprang, som det kunne ..., så var (vi) fornøjet over, når vi kunne være med fred, men desværre, det kunne vi ikke stole på, da der nu sprang 100 granater på 5 minutter daglig.

den13 Marcherede vi her til byen Egen og håbede, at det skulle blive forbi, og før end vi kom tilbage igen, men desværre, vores frihedstid var kun kort. Vi fik ordre til at marchere tilbage igen på vores valplads.

den16 Var vi i løbegravene mellem skanserne 2 og 3. Det var som sædvanligt med granatilden, og blev mange døde og sårede.

den 17 Kom vi i telte bag brohovedet, men måtte retirere derfra og fik ingen hvile.

den 18 Natten mellem d. 17. og 18. marcherede vi til højre flanke i mellem skanse 9 og 10 i løbegravene og gravede og gravede os i jorden som sædvanlig, og var der i ro om natten og håbede, at det ville være roligt til om aften, (for) så blev vi afløst. Men forgæves. Granatilden blev ved at tage mere og mere til. Men (vi) tænkte ikke, det var så nær, at vi skulle forlade vores stilling. Klokkeren 9 begyndte prøjsernes infanteri at gå på, og vi kom snart op af vores huller og til gevær. De drev vores forposter ind til os, men kom ikke os så nær, at de var os ... skudnær. Men (vi) skød alligevel på hverandre, og der var en rask kamp ... Da vi mærkede, at de fleste geværkugler kom bag fra, blev der blæst retræte, og da vi så (kom) tilbage, var Prøjsen i vores dybstilling, og vi ... 4 ... tilbage, havde Prøjsen udsat kæde imod os, og vi omringet af dem, men (vi) holdt endnu tappert (ud) og skreg hurra og skød på dem. De stormede da til og blev flere og flere. Og mange af vore faldt og (da) vi så vores overmagt, måtte vi strække vores gevær og overgive os. Vi hilste da og på hverandre og gav og hånd og marcherede imellem prøjserne over vores skanser, hvilket gjorde meget indtryk, men hjalp ikke. Vi marcherede nu under deres kommando til Gravensten 2 mil og fik hvil der, og folk gav os noget at drikke. Marcherede derfra til Flensborg, og da vi kom til Flensborg, stormede folket, de flagede med hvide klæder, og skænkede til livsophold, hvad der kunne tænkes, så vi kunne glæde os der ved, men (vi) var alligevel i prøjsernes hænder og blev ført som arrestanter. Vi kom i kvarter klokken 11 om aftenen på et loft, og der var ingen halm. Men (vi) kunne meget godt sove, da vi i flere nætter ikke havde været i ro for granater.

den 19 Om morgenen klokken 6 kom folk her fra byen med kaffe og brød til os, og hele dagen (kom) med alt, hvad vi kunne ønske os, og om aftenen med halm.

den 20 Om morgenen klokken 3 med jernbanen til Altona. Fra Flensborg (til) Rendsborg, fra Rendsborg til Neumünster og derfra til Altona station. Marcherede vi igennem Altona og ind i Hamborg. Gaderne var så tilsat af civile folk, så vi kunne knap komme frem. Vi blev indkvarteret her i Hamborg og fik vor middagsspisning og blev opvartet meget smukt. De ville gerne tale med os, men desværre vi kunne vi ikke forstå dem, og de fattede ikke os.

den 21 Holdt vi hvil i Hamborg og så os omkring i byen. Her var mange fornøjelser at se da vi nu var kommet ...

den 22 Fik vi at rejse til Prøjsen. Vi stillede kl. 4 om morgenen til afmarch og marcherede ud af Hamborg og kom over Elben til Hannover. Marcherede derfra en mil til stationen ved Harbuk. Fra Hamborg og til Harbuk er et meget smukt og flot terræn Men derimod ved Harbuk er (der) meget med fabrikker og landet med skov og høje banker og dale. Meget med tørv og mange indbyggere og

pløjer mest med deres køer. Fra Harbug til Lüneburg[6] herfra til Sellestad[7] og til Lesete[8], herfra til Staden Hannover, og nu kommer vi ind i Prøjsen og begynder at se de prøjsiske bønder. De ser meget pudsige ud i deres klædedragt, men her er temmelig god jord og gode heste og kreaturer. Nu kom vi til Staden Prøjsen Minden, hvor vi skal være i fangenskab og blev indkvarteret her i Blokhuset. Byens folk strømmede til for at se vi danske krigere. De skænkede til os brød og bajersk øl, så meget som vi ville drikke. Og det var Store Bededag.

den 23 Hvilede vi og begyndte at ... Vi fik daglig kaffe om morgenen og til middagen ærter og om aftenen forskellige retter, så jeg ved ikke hvad det kaldes.

den 24 Holdt vi søndag og hvilede os.

den 25 Om formiddagen hvilede vi og om eftermiddagen blev vi kommanderet ud i skoven, og vi fik en hjulbør og måtte til at trille jord her på skanserne, og her var streng vagt ved os, så vi må hver dag arbejde 5 timer om dagen.

den 26 Som sædvanlig med arbejde.

den 27 Som sædvanlig hver dag fra den 27. april til den anden maj.

Den anden maj blev vi inddelt og skulle til at køre sten på en vogn. Vi fik et reb over nakken, og blev fire mand spændt for og en til at styre vognen og en (til) stenen. Og vi tænkte, mon det var muligt at vi kan trække så stor en sten, da vi bedømte den til 2 hestes kraft. Vi fik den læsset og kørte den omtrent en fjerding vej, og der gik jeg og slæbte på store sten 5 timer daglig fra den 2. maj til den 10.

den 11 Kom jeg til at trille jord igen hver dag til den fjortende.

den 15-16 Pinsedag og anden pinsedag holdt vi hellig og hviledag.

den 17 Begyndte jeg igen på mit dagværk som sædvanlig, dels med hjulbøren og undertiden spændt for stenvognen.

den 22 Søndag holdt jeg hviledag.

den 23 Som sædvanlig med vores arbejde.

den 25 Heldig for os, det blev regnvejrr og vi blev i vort bur.

den 26 Var det hviledag her i Minden for de katolske.

Fra den 27. til den 28. som sædvanlig med vort dagarbejde

den 29 Søndag, hvorfor vi holdt hviledag.

Som sædvanlig med hverdagsværk fra den 30. til den 4. juni.

den 5. juni, som er en meget meget glædelig og højtidelig dag i Danmark, hvorfor vi danske krigsfanger her i Minden fik tilladelse til at hellige den her i Prøjsen. Vi skaffede os derfor den danske fane og prydede der omkring med grønne kranse, hvorfor vores feltpræst holdt en tale og sang nogle lovsange. Derefter dansede vi og morede os, hvorfor prøjserne kom for at se vores danske fest, som vi danske krigsfanger holdt her i det fremmede.

den 6 og 7 Som sædvanlig på arbejde.

den 8 Gik vi til alters her i Minden og om eftermiddagen til gudstjeneste her vi vores fangergård.

den 9. 10 og 11 Som sædvanlig til vores dagværk.

den 12. Søndagen gik vi til kirke og holdt hvile.

den 13 Til vores jordarbejde.

den 14 Blev vi 20 mand udkommanderet til at slæbe granater, som sædvanlig 4 mand spændt for en vogn og gjorde derfor hestearbejde.

den 15 Til vores jordarbejde.

den 16 Om morgenen på klokken 7 stillede vi for at få den fornøjelse at komme ud på landet at se os om. Vi marcherede alle danskere sammen og to kompagnier af prøjserne og fuld musik fulgte os, så det gik lystig. Kornet og græsset stod her meget godt. Vi kom ud på bjergene af en højde på 800 fod, hvor der var mangel på mærkværdighed at se. Bjergene bestod af sandsten og stenkul og jernsten, hvorfor de arbejdede dem flere alen ind i denne jernmasse for at udhugge jernet. Og når vi var oppe på det højeste punkt, hvor der var bygget et tårn. Og vi gik derop og så ud over landet, hvor der var meget mærkværdigt at se. Vi fik på denne fornøjelsestur så meget, som vi ville drikke, så det gik med hurra og sang til vi kom i vores indelukkede gård igen.

den 17 På arbejde igen som sædvanlig (for) at trille jord.

Den 18

Som bekendt blev vi den 18. april angrebet af prøjserne og efter et bombardement, som havde varet hele natte, men som først ved solens opgang begyndte i sin fulde styrke, kunne vi ikke gøre nogen langvarig modstand. Fjenderne kom omtrent kl. 10 formiddag frem af deres løbegrave med så stor en masse infanteri, at de næsten bedækkede jorden. Geværkuglerne fløj som en myggesværm igennem luften medens granaterne formelig haglede ned over ruinerne af vores skanser, vi havde søgt dækning bag traversen og i løbegravene. Og havde kun enkelte folk på udkig, og 3 minutter efter, at vi var varskoede, var fjenden på vort brystværn. Vor første salve virkede overordentlig, men inden vi igen blev færdig med at lade, havde hver mand af fjenden skudt tre skud på os, og disse tre salver havde således fortyndet vore rækker, at mere en halvdelen af kompagniet lå enten som død eller såret i løbegravene, hvor forstærkning kunne ikke komme os til hjælp. Thi endnu regnede fjendens granater ned mellem os og da fjenden fik forstærkning i masse og omgik og beskød os i 20 skridts afstand både for og bag, så at vi var nødt til at overgive os; men det skete først, da alle vore officerer var enten faldne eller sårede. Jeg var øjenvidne til en scene, som jeg aldrig glemmer. Der stod 5 prøjsiske soldater om vor kompagnikommandør, kaptajn Grüner. De

opfordrede ham til at overgive sig, men det ville han ikke, hvorimod han tappert huggede om sig med sin kårde medens han kommanderede: fyr folk. Da prøjserne ikke med al magt kunne komme ind på ham med bajonetterne, skød de, og han faldt ramt af 3 kugler. Vi overgav os som sagt, og først da løbegravene og skanserne var ryddet, og fjenden var færdig til at gå med reserven hørte granaterne op.

Om vor stilling her i Prøjsen Minden, kan jeg ikke udtrykke mig, som jeg ville. Vi får kosten, som den er; nemlig vores middagsmad som (består) af forskellige retter; kogte ærter, bønner og kartofler. Til eftermad 3 og en halv lod flæsk eller kød, tilstrækkelig brød, ingen penge eller nogen som helst, hvad vi skal bruge. Du ville, om du var her, se os bænke om en kop sort kaffe og et stykke tørt brød om morgenen. Frokosten består ligeledes af et stykke tørt brød og det omtalte kød eller flæsk, hvis vi kunne spare lidt fra middagen. Vores arbejdstid skulle være 5 timer, men i stedet for er det 8 timer. Vores logi er under fæstningsværkerne. For neden er det opført af kampesten og ovenpå i stedet for tag er her omtrent en 6 alen jord, så det er en farlig bygning og en fordelagtig, da her står i disse dage 6 stakke hø. [9]

...

200/36 [10] 36

Niels Pedersen

*

Noter:

[1] Dagbogen måler 9 x 15,5 cm. Der indeholder 44 sider tekst, 4 sider kalkerede prøjsiske mønter og 6 sider almanak for året 1864.

[2] forpost

[3] Evt Skovly

[4] Evt Vollerup

[5] Samme by som note 2

[6] evt Lauenburg

[7] ?

[8] ?

[9] Da der ikke er flere ledige sider i dagbogen har Niels Petersen fortsat med at skrive på bindet. Teksten er ikke mulig at transskribere.

[10] evt 30

Mikkel Nielsen's dagbog fra krigen i 1864²

Posted by [admin](#) on 29/11/2013 in [Erindringer](#), [Soldaten](#) | 1.056 Views

Da det i december 1863 trak op til krig med de tyske stater blev Mikkel Nielsen indkaldt til den danske hær. Han deltog i tilbagetoget fra Dannevirkestillingen og i kampene i terrænet foran Dybbølstillingen, før han blev taget til fange og måtte tilbringe resten af krigen i fangenskab. Efter krigen nedskrev han sine oplevelser.

Fra Kirsten Povelsen

Mikkel Nielsen blev født den 3. april 1833 i Sejstrup ved Ribe. I december 1863, da det trak op til krig med de tyske stater, blev han indkaldt. Efter krigen nedskrev han sine oplevelser. De blev i 1964 renskrevet af barnebarnet Marie Larsen.

EN KORT FORTÆLLING OM BEGIVENHEDERNE I FELTEN

fra den 10. December 1863, da jeg blev indkaldt til at møde i København for at gøre Tjeneste som Soldat ved 22. Regiment, da Fjenden truede med at overrumple vort gamle elskte Danmark.

Nu, som sagt blev jeg indkaldt, den 10. Decbr., hvorpaa jeg rejste fra min Familie og mit Hjem Natten mellem, den 7. og 8. Decbr. til Ribe, derfra over Kolding, Snoghøj til Middelfart, hvor jeg og nogle flere Soldater straks lejede en Vogn over Odense til Nyborg, hvor vi ankom, den 9. om Morgen Kl.5.

Der maatte vi opholde os til om Eftermiddagen, inden vi kunde færges over til Korsør, og derefter drog vi straks med Toget til København, og Kl.11 om Aftenen kom vi ind i Byen, hvor vi til Nød og Næppe dog fik Kvarter den første Nat.

Næste Dag meldte jeg mig til Tjeneste, hvorpaa jeg straks blev antagen og fik ogsaa denne Dag Lønning og Brød, men Kvarter maatte jeg selv sørge for, da Kasernerne vare besatte i Forvejen, og tillige maatte jeg ogsaa gaa i mine egne Klæder.

Første Juledag blev der udleveret Tøj om Eftermiddagen, men om Formiddagen blev Regimentet samlet og opstillet for at sværge til vores nye Konge, Kong Christian den 9., det var i Stedet for Gudstjeneste; og de andre Julehelligdage højtideligholdt vi paa lignende Maade. De fandt endog paa at vilde øve os en Smule i Eksersits, dermed gik Tiden for os indtil, den 30. Decbr., da havde vi modtaget vor hele Mundering og var ogsaa bleven bevæbnet.

Da kom Ordre om Formiddagen, at vi skulde afrejse over til det Slesvigske for at modtage Fjenden, som vi frygtede snart vilde prøve paa at overbryde Dannevirke, og Kl.1 om Eftermiddagen stod vi færdige til at afgaa med Dampskibet til Flensborg, og omtrent en Time efter sejlede det under blodrøde Dannebrog ud af Havnen med 800 Mand, det halve af 22. Regiment.

² Dansk militærhistorie: <https://milhist.dk/mikkel-nielsens-dagbog-fra-krigen-i-1864/>

Efter at den omkringstaaende Mængde havde ønsket os en lykkelig Rejse, blev der svaret med et rungende Hurra for Kongen og Fædrelandet. Der var ikke en eneste, som Sorgen saas paa udvendig, men jeg tvivler jo, om der laa noget paa Hjertet, da de fleste var Familiefædre. Derpaa afrejste vi fra København.

Næste Dags Formiddag blev vi sat i Land ved Flensborg, der blev vi opstillet paa en Plads, og Kl. 3 om Eftermiddagen blev vi indkvarteret i Byen, der spiste vi Nytaarsaftensmaaltid. Vi mente, at vi skulde have bleven der for en Tid, men den 1. Januar 1864 om Eftermiddagen fik vi Ordre til, at vi skulde afrejse næste Morgen Kl. 7 til en By, som kaldes Sønderbrarup, der ligger inde i Anglen, tæt ved Kappeln, 4½ mil Sydøst for Flensborg.

Det var den første Marschtur, vi prøvede, og det var en haard Vinter med Sne paa Jorden. Paa Grund af at vi ikke var vant til den svære Bepakning, saa var der mangen, som maatte lægge sig i Vejgrøften, men de fleste fik de Vogne til, og de kom til Bestemmelsesstedet næste Morgen. Efter Rygter fandt de rigtignok to, som de ikke havde faaet opsamlet om Aftenen, men de var naturligvis døde ...

Efter, at vi om Aftenen omtrent Kl. 7 naaede Sønderbrarup og var ganske svedige, da maatte vi staa eller rettere sagt lægge os i Sneen en halv Times Tid paa Grund af Udmattelse, før vi blev anvist Kvarter. Saa maatte vi atter gøre en lille Spadseretur til en By, som hedder Brebel, som omtrent laa en lille halv Mil Vest for den førnævnte, paa Grund af at der ikke var Plads til hele Regimentet i S.Brarup.

Der blev vi, en 30 Mand, indkvarteret paa Kroen, hvor vi fik god Spise, og vilde vi have mere, var der nok at købe. Der maatte vi for første Gang ligge i Halmen, men vi laa dog inde i en Dansesal, hvor der var nogenlunde varmt.

Næste Morgen, som altsaa blev den 3. Januar, omtrent Kl. 9, blev Regimentet atter samlet i S.Brarup for at skulde omkvarteres, saa maatte vores Kompagni marschere til en By, som hedder Feurløv, som ligger en Mil Øst for S.Brarup, lige ved Kappeln. Der maatte vi atter tage Halmen til Takke, og der begyndte de atter at øve os i Eksersits, som vi syntes faldt os lidt besværligt, da vi mente, at vi engang havde lært, hvad vi skulde.

Men der forblev vi heller ikke længe, thi den 6. Januar fik vi Ordre at afmarschere til en By, som kaldes Waageistrødt, en Mil nordvest for sidstnævnte By. Der blev jeg indkvarteret et Sted, hvor der laa 8 Mand. Der kom vi i en Seng om Natten, den var rigtignok kun simpel, men dog bedre end det bare Halm. Vi fik ogsaa god Spise, da det var flinke Folk.

Der forblev vi en tre Ugers Tid og havde Øvelse hver Dag indtil den 27. Januar, da rejste vi til Langballekov, som ligger 1½ Mil øst for Flensborg. Der afleverede vi Holstenerne, som skulde til København.

N.B. 22. Regiment bestod af ene Holstenerne, før jeg blev indkaldt, og da de nu ikke stolede godt paa dem, hvis Krigen skulde udbryde, saa sendte de dem bort.

I Waageistrødt forblev vi kun et par Dage, saa maatte vi paa Rejsen igen omtrent samme Vej, men vi kom nærmere til Dannevirke, netop til en By, som hedder Steinfeldt og som ligger cirka 2 Mil

nordøst for Slesvig. Der blev jeg og Jørgen Mortensen fra Jedsted indkvarteret paa et Sted, hvor vi havde det bedste Kvarter, som vi har haft, siden vi rejste fra Hovedstaden.

Men det Gode varer sjældent længe, det maatte vi ogsaa bekende her, thi Natten til den 1. Februar, netop som vi laa og sov i en god Seng, da blev vi, omtrent Kl. 2, alarmeret og straks skulde møde paa Kaptajnens Kvarter. Vi kom naturligvis af Kassen, det første vi kunde og kom i Klæderne og tillige fik Tornysteret paa Ryggen, thi Ordren var denne, at Krigen var udbrudt.

Nu blev Regimentet jo samlet, og hvad Talen denne Morgen mellem vi Rekrutter lød paa, det behøver jeg vel ikke at omtale, vi vidste jo, hvad der forestod os. For det første fik vi nu hver et Brød i Brødpøsen, og saa maatte vi til at afmarchere, men hvorhen vidste vi ikke, thi det var bælgmørkt, men omsider blev vi opstillet paa en Mark tæt ved en By, som kaldes Guederød, omtrent lige Nord for Mysunde.

Her oplæste Bataillonskommandøren for os, at vi nu stod paa Feltfod, og at den Tid nu var kommen, da det gjaldt Liv og Blod for Kongen og Fædrelandet, og derpaa holdt han en smuk Tale for os og ønskede, at 22. Regiment maatte hævde den Plads med Ære, hvor det tilkom dem. Dernæst blev der udbragt et Leve for Konge og Fædreland, og siden for vore Officerer. Dermed gik Tiden til hen imod Middag, da vi stod i Reserve.

Da begyndte Kanonerne fra Mysunde at tale om, hvad der var paa Færde, Fjenden var naturligvis bleven blodtørstig, men da der ingen Ordre kom til os, at vi skulde rykke frem, for vore slog dem straks tilbage, saa fik vi Lov til at marchere hen til Guederød, hvor vi for første Gang fik natural Forplejning.

Om Aftenen kom der atter Ordre til, at vi skulde flytte hen til en anden By, som hedder Rauvinkjær, som ogsaa ligger ved Kappeln, thi der frygtedes for et Angreb, at Fjenden vilde gaa over Slien.

Der laa vi ogsaa i Reserve, for 2. Regiment laa foran os, der kom vi til Kl. 10 om Aftenen. Nu var der ikke mere Tale om at komme af Klæderne, vi maatte mest opholde os under aaben Himmel, fik en gang imellem Lov at komme i Hus og kunde komme til at hvile os i en Lade i en Smule Halm, saa maatte vi jo alle Tider beholde al Tøjet paa, og ligge med Geværet i Armen, men det meste af Tiden maatte vi staa under Gevær baade Nat og Dag indtil den 5. Februar om Aftenen Kl. 7, da vi skulde modtage nyt Feltraab.

Efter at vi havde staaet opstillet en Times Tid, da blev der kommanderet: "med Sixtion ved højre Sving!" Nu troede vi, at vi skulde have været i Forposttjeneste, men da vi havde marscheret en Times Tid, da bemærkede vi, at vi var paa vej til Flensborg, men ingen vidste, hvor vi skulde hen, eller hvad det skulde betyde.

Da vi havde gaaet til over Midnat, begyndte der nogle at vilde tilbage, som gerne var Tilfældet, naar vi havde marscheret et Par Mil, saa mente de, at de kunde komme bagefter, men da bemærkede Bataillonskommandøren, at de kom med ellers faldt de i Fjendens Hænder og tillige fik Hvil en Times Tid i en Præstegaard. Der rejste vor Batteri forbi os, som førte til vores Brigade, som ogsaa laa ved Kappeln. Da mærkede vi jo, hvad der var paa Færde, at Slesvig skulde rømmes, som vi mente, at det var en Ordre fra Stormagterne.

Denne Tro blev vi i for en kort Tid, og mente, at det hele snart var forbi. Omsider naaede vi en By, som hedder Husby, som ligger en Mil Øst for Flensborg. Lige i Dagbrækningen gjorde vi Holdt en Times Tid ved en stor Kro, der var vi samlet med 2. Regiment og 11. Batteri. Der fik vi et Stykke Brød og en Snaps og saa paa Rejsen igen til Flensborg, som vi kom til omtrent ved Middagstid, der havde vi atter et Par Timers Hvil. Der stod flere Regimenter paa Gaden, disse havde ogsaa marscheret hele Natten. Der fik vi først Vished om Dannevirkes Rømning.

De dansksindede Borgere i Flensborg beviste os den Godhed og Kærlighed, som stod i deres Magt, de fleste af os fik Spise og Drikke frit, men der var jo et røre baade imellem Befolkning og Soldater over Dannevirkes Rømning, thi ingen vidste, hvad Aarsagen var dertil.

Vi havde marscheret omtrent 6 Mil, men vi maatte atter paa Rejsen videre mod Nord paa et Par Mil med Aabenraavejen, men da vi kom uden for Byen, begyndte Kanonerne atter at larme Syd for Byen, saa forstod vi, at Fjenden ikke var langt borte, det var nemlig 1. og 11. Regiment, der var i Kamp med dem for at opholde dem, at de ikke skulde omgaa os og tage det hele til Fange, thi de havde allerede taget nok ved Dannevirke, det vil sige af vores Skyts.

Nu som sagt, da vi var kommen det Stykke Vej Nord for Flensborg, saa drejede vi af med en Markvej til højre, og da vi havde gaaet en Times Tid, kom vi til en By, hvor vi skulde blive Natten over. Hvad Byen hed, fik jeg ikke at vide, men det ved jeg, at enhver af os trængte til Hvile efter at have gaaet 8 Mil med fuld Oppakning.

Da vi kom dertil, var det Midnat, et Kompagni blev vi indkvarteret paa Stedet, men det eneste, vi kunde faa, var en smule Mælk og Vand, det var ikke for godt til os efter saa streng en Tur, men vi søgte jo at komme til at hvile os, det første vi kunde, vi kom ind i en Lo, hvor der laa nogle faa Knipper Halm, som vi skulde bruge til Seng.

Jeg tillige med nogle flere klatrede op i et "Kvongwol", hvor der var fyldt med Byg, der lagde vi os i Bygnegene, men det varede just ikke længe, thi Kl. 2 blev der blæst til Appel, og vi maaatte straks ud, det kunde vi jo heller ikke være længe om, for Klæderne havde vi jo paa, Tornysteret sad paa vor Ryg, og Geværet laa i vor Arm. Det var Hvilen, vi fik denne Nat. Efter disse to Timers Hvil blev vi atter, hele Regimentet, opstillet, og der stod vi saa til om Morgenens omtrent Kl. 9.

Det var Fastelavns Søndag, ingen maatte forlade Geledet, at faa noget at spise var der ingen Tale om, hvem der ikke havde noget i Brødposen, og den begyndte jo allerede at blive let for de fleste, da vi nu allerede havde marscheret siden Fredag Aften.

Nu mente vi, at vi skulde til Als, thi det var sagt os, og vi marscherede og til højre ad Sønderborg til, men da vi naaede Landevejen, maatte vi svinge til højre i Stedet for til venstre, som var efter Sønderborg, saa maatte vi marschere tilbage til Byen Hønsnap, en Mil nær Flensborg, der maatte vi i Forposttjeneste for at dække Tilbagetoget.

Der kom hele Armeen forbi os denne Dag, vi maatte staa der hele Dagen til om Aftenen, til det var ganske mørkt. Vi fik ikke andet at spise end et Stykke røget Flæsk. Det var en streng Vinter og Sne paa Jorden, Fødderne var baade ømme og kolde, thi vi maatte staa i Sneen til midt paa Benene, dermed gik Fastelavns Søndag.

Da Armeen var forbi, og vi mærkede ikke noget til Fjenden, da var Klokken hen til 6, da maatte vi ud at undersøge et Par Byer for Sikkerhed, før vi skulde bag efter de andre. Da Klokken var hen imellem 7 og 8, begyndte vi atter at afmarschere efter Sønderborg, mente vi da, men ak, hvorledes saa det ikke ud paa Vejen efter denne Retirade.

Det var rigtignok Nat, og Fastelavnen er jo gerne mørk, men vi kunde dog se mange Ting paa Sneen, snart laa der en Vogn og var væltet og knust, af og til stod der en Kanon i Vejgrøften, som de var rejst fra, saa laa der een væltet, ligesaa Bagagevogne, Krudtkærrer, Tornystre, alle Slags Krigsapparater var Vejen spærret med, saa det var næsten umuligt at passere den. Folkene tabte vi de fleste af paa Grund af Udmattelse.

Spise fik vi ikke andet af end, hvad vi kunde erobre under Vejs ved Bønderne, og det blev kuns lidt, for Folkene saa noget ilde til os de fleste Steder, hvor vi kom ind. Det var nu altsaa den 3. Nat, vi havde marscheret i Træk, og ingen Hvile og Søvn havde vi faaet, Kulde, Sult og Tørst havde vi døjet, men enhver, tror jeg, gjorde over sin Evne for at komme med.

Hen over Midnat naaede vi til Gravensteen, og videre til Nybøl, vores Mening var jo at komme til Sønderborg, før vi skulde sove, men det fristede os, da vi var kommen forbi Nybøl, da der blev kommanderet, at vores Regiment skulde afmarschere til venstre fra Landevejen, nu var Haabet til Ende om at komme til Sønderborg. Nu marscherede vi ned gennem Byen Dybbøl, og videre til en anden By, der hedder Ragebøl. Omsider blev vores Kompagni opstillet i en Gaard, omtrent da Klokken var 3 om Natten.

Nu kunde en lille Søvn og noget godt at spise just ikke have været det daarligste, men ingen af disse Dele stod os for denne Nat. Nogle kom straks paa Post og maatte staa Vagt, jeg ved ikke, om der var nogle, som fik noget Halm at ligge i, men jeg ved, at jeg sad paa en Bænk til Morgenstunden, det var Hvilen, jeg fik denne Nat.

Spise var der ikke tale om, at vi kunde faa, thi Folk paastod, at de ikke havde noget til dem selv, for de var ved at føre bort af Huset af alle Slags, hvad de havde, thi de frygtede for et Sammenstød een af Dagene.

Omsider blev det dog Dag, og det var jo altsaa Fastelavns Mandag, nu blev Kompagniet opstillet og talt, men det var kun lille, for vi manglede 122 Mand af vor Kompagni, vi var kun 60 Mand tilbage. Da Kaptajnen havde os opstillet, vi som var tilbage, da gjorde han en smuk Tale for os og takkede enhver, som havde gjort sin Pligt og fulgt ham paa den anstrengende Retirade.

Nu blev vi atter udkommanderet til Forposttjeneste, skønt Maven var tom, og Benene stive, det var ikke videre behageligt, og vi var kun svage og Kompagniet lille, hvis vi skulde modtage Fjenden, men vores Vaaben og Ammunition havde vi i Orden, og paa denne Maade drog vi paa Forpost, og en liden Del af os kom i Vedætkæde, Resten stod til Afløsning og blev opstillet inde paa en Mark ved et Gærde, som var den Husly, vi fik denne Dag og Nat til om anden Dags Middag, til vi igen blev afløst.

Det var Snefog hele Tiden, vi lagde os i Sneen for at hvile os, men for at vi ikke skulde synke helt under i Sneen, tog vi vores Sabel og huggede en Del Grene af Gærdet, og der havde vi vores Natteleje paa.

Det var den 4. Nat i Træk, men om Eftermiddagen da vi kom paa Forpost igen, da fik vi udleveret et halvt Pund røget Flæsk, nogle Kiks og ½ Pægl Brændevin til hver Mand. Rugbrød var det ikke muligt at faa. Det var den strengeste Nat, jeg endnu har oplevet i hele mit Liv. Vi var alle saa stive af Kulde, og udmattede af Sult, at naar vi lagde os, var det næsten umuligt, at vi kunde rejse os selv.

Det var nu altsaa Tirsdag Middag, at vi blev afløst af Forpost, af femte Kompagni, og saa marscherede vi igen hen til Ragebøl, der saa det endnu mere øde ud end Dagen i Forvejen, thi nu var næsten alle Beboerne rejst fra deres Boliger, saa nu var vi jo selv Herrer i Huset, men det værste var, at der ikke var meget at raade over, men Halm var der da, og nu var der ogsaa Plads, at vi kunde faa os en Søvn, men først maatte vi sørge for at faa noget at spise.

Straks vi kom ned til Byen fik vi atter udleveret hver et ½ Pund Flæsk, men ingen andre Ting, og det var just ikke videre behageligt at spise det bare Flæsk, saa maatte vi jo ud i Byen for at se, om vi ikke kunde erobre noget. Nu fandt vi ogsaa nogle Kartoffler samt baade Gryder og Pander, nu maatte vi til at koge og stege og lave Mad, det bedste vi kunde.

Omsider fik vi hver en god Portion Kartoffler og Flæsk, og dernæst fik vi fat paa noget Halm, og saa til at sove, som vi jo ogsaa kunde have Behov. Nu laa vi der til anden Dags Middag, saa blev Regimentet atter samlet og skulde til at marchere ind paa Als, thi vi blev afløst af 5. Regiment.

Da 6. Kompagni af vores endnu stod paa Post og havde ikke mærket noget til Fjenden, førend under Afløsning, da traadte de frem, og da maatte de til at veksle nogle Skud med dem, men som dog ikke blev til videre, vores havde 3 saarede. Nu blev Klokken omtrent 2, og jo altsaa den 10. Februar, da vi for første Gang rejste ind paa Als.

Her saa det ikke ud til fredelige Hensigter, for der arbejdedes paa Skanser, Palisader og ved Brohovedet, alt saa krigsarrigt ud. Altsaa kom vi nu ind til Sønderborg, der kom en Del til os igen, af dem som var blevet tilbage paa Vejen, men vi marscherede lige igennem Sønderborg og havde ikke Holdt, før vi kom en Mils Vej uden for Byen, men det var kun for at hvile os, thi Mad var der ingen, der havde noget af.

Vi skulde rejse til en By, som hedder Jehtrup, som ligger et Par Mil inde paa Als, og vi kom dertil omtrent til Midnat. Nu var hele vores Retirade til Ende, og nu kunde vi jo vente en Smule Hvile for, hvad vi havde døjet.

For det første blev vi nu indkvarteret hos en Mand, jeg husker ikke, hvad han hed, naar det ikke var Djævelen selv, halvanden Arm havde han kuns, og vi blev omtrent 200 Mand indkvarteret hos ham. Vi blev jo henvist til Laden, hvor der laa noget Halm, dette skulde være vores Nattekvarter, det var jo ikke at tænke andet, da vi var saa mange paa et Sted.

Vores Naturalforplejning maatte vi tillave ude paa Marken i Sneen, og der maatte vi ogsaa spise. Halmen, vi laa i blev ganske vaad af Sneen, som fulgte ind med Støvlerne, saa det var næsten ikke til at ligge i, men alligevel maatte vi opholde os derude i Laden baade Nat og Dag, for han vilde ikke have os ind i Stuerne.

Nu forblev vi i 5 Dage hos denne Mand, saa maatte vi paa Rejsen igen efter Sønderborg, saa blev vi – 800 Mand – indkvarteret i Kirken, nu blev der Glæde for os, thi der kunde vi faa Rugbrød (som vi næsten ikke havde faaet af siden, vi var i Flensborg).

I Kirken sov vi nu i 3 Nætter, og om Dagen var der altid Beskæftigelse, vi maatte ud at arbejde ved Skanserne, og dette Arbejde bestod i at nedbrække Gaarde og Huse, at jævne Gærder, og hvadsomhelst der kunde være Fjenden til Fordel og Dækning ved et Angreb paa Skanserne.

Det saa i det hele taget sørgeligt ud, Folkene maatte forlade deres Huse og Hjem, som for en stor Del var yndige Boliger, og se det nedrevet og ødelagt af andre. Kornet blev udspreddt i Dynger paa Sneen og nedæltet i Jorden, alt blev sammensmasket, som det bedst kunde.

Den 3. Dag laa vi i Reserve, hvis Fjenden skulde rykke frem, som han ogsaa gjorde. Hen Klokken 1 Eftermiddag kom der Ordre, at Fjenden var gaaet frem mod vore Feltvagter, og at Reserven straks skulde gaa frem, og vi marscherede nu over Broen fra Sønderborg og op med Landevejen efter Dybbøl Mølle i den Mening at understøtte vore Forposter, men inden vi naaede saa vidt, kom der Ordre, at Fjenden var slaaet tilbage, og at Reserven maatte marchere i Kvarter igen, og vi vendte saa straks tilbage til Kirken, hvor vi blev til 2. Dags Morgen, da vi igen skulde paa Forpost i 3 Dage.

Den 1. Dag paa Feltvagt, den 2. i Skanserne, den 3. i....(ulæseligt). I disse 3 Dage blev der af og til vekslet Skud imellem vores Vedætkæde og Fjendens, nogle saarede og døde havde vi hver Dag, men dog ikke af Betydning, indtil den sidste Dag, da vi skulde afløses, som nu altsaa blev den 22. Februar, da kom der en Ordonans om Morgenens Kl. 7 med Ordre, at Fjenden rykkede frem.

Vores Kompagni laa i en Gaard i Dybbøl By, den laa i den venstre Ende af Byen. Vi havde der faaet Lov at lægge vores Tornyster og Tøj, det fik vi naturligvis paa, det første vi kunde, men før vi kom ud af Huset, kom Fjendens Kugler ind af Vinduerne til os.

18. Regiment, som var paa Feltvagt, og som nu allerede havde begyndt at modtage Fægtning, blev straks understøttet af 22. Regiment, men da Fjenden rykkede saa voldsomt frem, og vi var kun de to Regimenter imod dem, saa maatte vi trække os tilbage for at modtage Understøttelse fra Skanserne, og efter to Timers Skyde-Fægtning begyndte Prøjserne at modtage Hilsner fra vore Skanser, og det var Granaterne, der bød dem Godmorgen nede i Dybbøl By.

Jeg ved ikke, hvorledes Prøjserne syntes om dem, det var vist ikke videre godt, thi de begyndte straks at trække sig tilbage, og vi beholdt Valpladsen. Det var første Gang, jeg hørte Kuglerne hvine omkring mig med deres dræbende Lyd, og tillige var det ogsaa første Gang, at jeg har hørt Granaterne brumme over mit Hoved, men det blev ikke den sidste.

Jeg slap Gud ske Lov godt fra derfra, skønt vi tabte mange især af 18. Regiment. Vores Regiment havde omtrent 100 døde og saarede. Da vi nu igen begyndte at gaa fremad, blev vi afløst af 10. Regiment, og saa trak vi os tilbage, og dernæst marscherede vi ind paa Als igen til en By, som hedder Broballe, og som ligger tæt ved Nordborg.

Der blev vi i 6 Dage, og saa paa Forpost igen og saa fremdeles, 6 Dage ud og 6 Dage ind paa Als igen. Hele Tiden vekslede Vedætkæderne Skud imellem hverandre, døde og saarede havde vi hver Dag. Paa denne Maade gik det nu indtil den 15. Marts, ligesom vi blev afløst af Forpost og skulde ind at ligge i Skanserne, da aabnede Fjenden for første Gang deres Batterier fra Broager. Nu kunde vi ingen Steder være sikre længere, naar vi var uden for Sønderborg.

Den 17. Marts skulde vi atter afløses og ind paa Als igen, men da havde vores Regiment Held med sig, thi lige som vi blev afløst, kom det til et Slag, som varede fra Kl. 10 om Formiddagen til om Aftenen, efter at Solen var nede.

Da vi marscherede over Broen til Sønderborg, sendte de rigtignok nogle Granater efter os, men Herren var imellem os og Granaterne. I dette Slag var 4., 5., 7. og 8. regiment hele Dagen i Ilden, der faldt mange, men vores beholdt alligevel Valpladsen. Vi kom denne Dag ind at ligge i en By, som hedder Lambjerg, der kunde vi overse det hele, derved gik det nu indtil i Paasken, da vi atter var paa Forpost,- naturligvis – Granaterne blev de ved at sende os fra Broager.

Paaskelørdag laa vi cirka 100 Alen fra Skanse Nr. 2 i Løbegravene, da faldt der 306 af Preussens Granater i denne Skanse, men dog uden videre Tab for vores. Om Aftenen Kl. 9 kom vi ind til Sønderborg, og skulde ligge der om Natten. Paaskedags Aften maatte vi atter ud igen, da maatte jeg og nogle flere i Vedætkæde, om Eftermiddagen og om Aftenen var det stærkt Regnvejr, hen paa Natten klarede det op, og hen over Midnat begyndte det at fryse, og det blev klart Maaneskin.

Nu, altsaa om Aftenen blev vi udsat i Vedætkæde, omtrent i 300 Alens Afstand fra Fjendens Vedætkæde, nogle af hvert Regiment af 2., 10., og 22. havde denne Nat Vedætkæden. Alt forholdt sig roligt indtil om Morgen Kl. 3, da jeg igen stod paa Post, da blev vi afbrudt i vores Rolighed, thi Fjenden rykkede frem og begyndte at fyre imod vor Kæde, som naturligvis blev besvaret, men da de brød frem i store Kolonner, saa var der jo kun ringe Udsigt for en tynd Vedætkæde, og vi maatte snarlig trække os tilbage, men med Modstand.

De øvrige laa inde i Løbegravene mellem Skanserne, og før de kom os til Hjælp, blev jeg og nogle andre omringet af Fjender. Nu var der kun ringe Udsigter, thi de var vel 10 mod 1 – een – af os, og det var jo ikke muligt at bore sig Vej igennem dem. Nu var der kun kort Betænkning, hvis vi vilde redde Livet, skulde vi overgive os i Fjendens Hænder, og hvor nødt vi end vilde, maatte vi jo straks tage den Beslutning, og jeg tillige med 7 andre blev i dette Øjeblik tagen til Fange.

Vi blev nu afvæbnet og skulde til at rejse med Preusserne, men nu begyndte vores at vaagne fra Skanserne, saa vi endnu stod i Fare, indtil vi kom ud af Skudvidde. Vores Kugler, Granater og Kardæsker kom ind mellem os, og Preusserne faldt i Dynger, men Herren var med os. Nu var jeg som sagt afvæbnet og kunde ikke længere sammen med mine Kammerater deltage i Kampen.

For det første blev vi nu ført til Nybøl og kom ind i en Vagt, som Preusserne havde, der forblev vi til om Eftermiddagen, saa maatte vi derfra og til Gravensteen. Der kom til, flere af vores, som var bleven fangne, vi var i det hele 62 Mand, som var bleven tagen denne Dag. Der blev vi nu Natten over, vi fik ikke det mindste, hverken Spise eller Drikke, om Natten maatte vi ligge paa det bare Gulv. Næste Morgen maatte vi paa Rejsen efter Flensborg og kom dertil hen paa Eftermiddagen, der fik vi baade Kaffe og Spise. Vi kom ind i Tugthuset, og der laa vi i Halmen om Natten.

Næste Morgen rejste vi videre til Rendsborg, som vi ankom til hen over Middag, der blev vi ogsaa Natten over. Næste Dag rejste vi til Hamborg, der blev vi ogsaa til om anden Dagen, og saa maatte vi paa Rejsen efter Preussen.

Den 1. April om Aftenen Kl. 8 kom vi til en Fæstning, som hedder Spandau, og som ligger 36 Mil fra Hamborg, og 2 Mil nær Berlin. Der fik vi den første Aften Ærter, og saa blev vi henført et Stykke uden for Byen, hvor vi kom ind i et Hotel, hvor det ellers var, det kunde jeg ikke se, for det

var jo Aften. Men da vi kom derind, da laa der en tynd Halmsæk, et Lagen og to Tæpper til hver Mand, det skulde saa være vores Seng.

Hvad der nu var det mest behagelige for mig, det var at komme af Klæderne, thi det var en Nyhed, da det var første Gang, siden Krigen var udbrudt, og jeg sov saa godt til næste Morgen. Da jeg saa kom op og kom ud, saa jeg, at vi laa i et muret Blokhus inde i en Skanse. Huset var stærkt, thi der var 3 Alen Mur, og saa var det tildækket med Jord foroven.

Vi kom til at ligge en 120 Mand i denne yndige Bopæl, og hvad vores Levemaade angaar, da er det for tiden saaledes :

Hver 4. Dag faar vi et Brød, som jeg antager vejer mellem 5 og 6 Pund. Brødet er godt. Hver Morgen faar vi hver en Portion Kaffe, som er ganske tynd og simpel. Om Middagen faar vi hver anden Dag Ærter og hver anden Dag Bønner, og saa fremdeles. Sommetider faar vi hvert et lille stykke Kød eller Flæsk, men ellers er det kogt paa Kartoffler og Peber. Hver Eftermiddag faar vi hver 3 Lod Fedt eller Smør, det er vores hele Forplejning.

Forresten er Tiden lang og kedelig, vi maa gaa paa Fæstningsarbejde hver Formiddag fra Kl. 5 til 11, den øvrige Tid skal vi Holde os i dette Blokhus. Penge er der ingen Tale om, andre end de vi kunde faa fra Hjemmet.

Mikkel Nielsen
p.T Krigsfange i Spandau 1864

Efterskrift:
Mikkel Nielsen blev hjemsendt fra fangenskab i august 1864.